

Sorteringen av taxeringsmaterialet

Av kronokamreraren Elis Winnermark

Sättet för sorteringsarbetets bedrivande har under sistförflutna året kommit att träda i förgrunden, sedan lokala skattemyndigheterna ålagts att i tjänsten utföra ifrågavarande arbete. På sina håll uppges svårigheter ha mött vid fullföljandet av detta arbete, varigenom överlämnandet av materialet försenats. I åtskilliga städer har fri sortering redan tidigare förekommit. Det kan måhända vara av intresse, att erfarenheterna av sådant sorteringsarbete delgives en vidare krets. Här skall lämnas en redogörelse för hur sorteringsarbetet i uppbördsverkets regi utföres i Borås stad.

Taxeringsdistriktsindelningen.

Staden är indelad i 21 distrikt varav 1 för särskild fastighetstaxering i hela staden, 15 andra lokala eller löntagardistrikt, 4 rörelseidkardistrikt och 1 särskilt distrikt (för aktiebolag, ekonomiska föreningar m. fl.). Till ett av löntagardistrikten hänföres alla utan stadigt hemvist och å församlingen skrivna, oskifta dödsbon, utom staden mantalsskrivna fastighetsägare samt i staden ej mantalsskrivna utlänningar. Intet distrikt åtnjuter biträde av taxeringsassistent. Däremot avlönar staden en taxeringsrevisor, som i viss begränsad utsträckning kan biträda nämnderna med räkenskapsgranskning under tiden för taxeringsarbetet. I övrigt sysselsättes han till övervägande del med kategorigransknings- och annat offensivgranskningsarbete. Skattskyldiga i rörelseidkardistrikten uppdelas branschvis på

de olika distrikten. Fria yrkesutövare hänföres jämte vissa rörelseidkare till ett av rörelseidkardistrikten. Handelsresande behandlas inte i specialdistrikt, ehuru behov därav gjort sig starkt förnimbart. Brist på lämpliga kandidater till taxeringsuppdragen har här inverkat. Rörelseidkardistrikten betjänas under taxeringsperioden av två taxeringsbiträden. Vardera biträdet ägnar sig åt två distrikt. Biträdena har bl. a. att i viss omfattning kontrollsummera deklARATIONER, ombesörja utskrift av förekommande skrivelser, anmaningar och underrättelser samt att verkställa längdföringen. De erhåller taxeringsmaterialet sorterat i mantalslängdsordning men får själva svara för uppsortering i branscher, vidarebefordrande av deklARATIONER till ordförande och kronoombud, återsortering i mantalslängdsordning o. s. v.

Mottagandet av taxeringsmaterialet.

Taxeringsmaterial, som så smått börjar inflyta efter årsskiftet, avlämnas å uppbördsverket, vilket har sina lokaler förlagda till rådhuset. Egentlig fart börjar inlämningen taga först sedan taxeringsnämndernas ordförande mot slutet av januari månad i tidningarna inför annons om mottagningstider, plats för avlämnande av deklARATIONER o. s. v. Enligt gammal praxis kan insamlingen koncentreras till rådhuset, i vars nedre trapphall ett antal lådor med ineliggande säckar placeras. En låda är utställd för var och en av de drygt 30-talet rotar (= valdi-

strikt och uppborndsdistrikt) i vilka staden är indelad. Vidare finns lådor för ej mantalsskrivna utlänningar m. fl., för rörelseidkardeklarationer, för deklarationer tillhörande särskilda distriktet samt för kontrolluppgifter. Genom detta förfaringssätt åstadkommes en effektiv förstahandssortering av deklarationsmaterialet. Grovt räknat inbespars härigenom 80 % av arbetet med uppdelning av materialet på rotar vad löntagardeklarationerna beträffar. Genom särskilt anslag uppmärksammas de skattskyldiga på att deklaration skall nedläggas i låda, som har samma beteckning som andra sifferbeteckningen i numret på preliminärdebetsedeln för föregående år (preliminärskattenumret). Detta tjänar också till påminnelse om att detta nummer skall antecknas å deklarationsblanketten.

Grund för uppsortering.

Deklarationer, uppgifter och andra handlingar skall enligt 20 § TK numreras i ordning efter taxeringslängden. Här i staden numrerades deklarationerna före år 1958 vid taxeringsarbetets avslutande genom en fortlöpande nummerserie för hela distriktet. Vid sorteringsarbetet åsattes ett hjälpnummer, som motsvarade den sida och rad, där den skattskyldige var placerad i mantalslängden, eller exempelvis 5 28/2, där "5" betecknade roten, "28" sidan och "2" raden. Tillsvidare har vid sorteringen hjälpnummer, anknutet till mantalslängden, bibehållits. Härvid har inverkat att det syntts säkrare att som underlag för taxeringsarbetet bygga på mantalslängden i stället för taxeringslängdsstommen, som inte är så noggrant kollationerad som mantalslängden och som understundom kan ha "tappat" skattskyldiga. Om avskrifter av inkomstlängden genom

kopiering tages samtidigt med utskrift av huvudskriften, vilket här överväges för innevarande år, kan längden ej bindas ihop, förrän längdföringsarbetet är avslutat. Önskar man använda inkomstlängden som underlag för sorteringsarbetet, är det å andra sidan lämpligt, att längden är bunden, i varje fall provisoriskt. Den kan visserligen förvaras i ringpärm, men en nackdel ligger i att den bör vara lätt tillgänglig under hela sorteringsperioden, vilket kan vara till hinder för längdföringen.

Ett utomordentligt identifikationsmedel har preliminärskattenumret visat sig vara. Sådant torde till 70 à 80 % finnas angivet å deklarationer och uppgifter. Såsom tidigare anförts har förstahandssorteringen av deklarationsmaterialet genom tillgång till detta nummer avsevärt underlättats. I ett exemplar av mantalslängden införes här vederbörandes preliminärskattenummer, om debetsedel är utfärdad. Detta har närmast gjorts för att underlätta vissa kollationsarbeten å uppborndsverket. Möjlighet finns alltså att helt bygga en hjälpnumrering på preliminärskattenumret. I det övervägande antal fall, då deklarations- och uppgiftsmaterialet redan vid inlämnandet är försett med sådant nummer, skulle någon komplettering med hjälpnummer ej erfordras.

För rörelseidkardistriktet sker uppsortering efter rote samt sida och rad i mantalslängden. (Taxeringslängden låter sig svårligen användas, eftersom den för ifrågavarande distrikt inte upprättas förrän tidigast med början i mars). Före hjälpnumret utsättes 1 R, 2 R o. s. v. Till ledning vid bedömandet av vilka deklarationer som skall hänföras till rörelseidkardistriktet göres under året före taxeringsåret anteckning i ett exemplar av

mantalslängden 1 R, 2 R o. s. v. för sådana skattskyldiga, som nämnda år behandlats i rörelseidkardistrikt. Komplettering med sådan anteckning verkställs intill tiden för sorteringsarbetet beträffande sådana, som av en eller annan anledning befunnits vara rörelseidkare eller fria yrkesutövare. Vart tredje år företages en mera systematisk genomgång av längderna och i viss utsträckning deklaramaterialet. Vid påförandet av hjälpnummer tages också merendels en titt på deklARATIONEN, varigenom vägledning kan vinnas i frågan om placering i rörelseidkardistrikt eller ej. Rörelseidkarbeteckning får ej åsättas eller ändras utan beslut av uppborgsverket.

Deklarationer, tillhörande särskilda distriktet, åsättes ej hjälpnummer utan sorteras för olika grupper i bokstavsordning.

Sorteringsarbetet.

I mån av behov töms i lådorna för olika rotar befintliga säckar, varigenom en förstahandsuppdelning av *deklarationsmaterialet* erhålles. På uppborgsverket kontrolleras därefter mera grovt att deklARATIONER ej felplacerats, varjämte uppdelning i olika rotar göres av material, som via post eller eljest influiter utan förstahandsavskiljande på rotar. Materialet i löntagardistriktet överlämnas härefter till särskilt lejda personer — i regel kronombud eller anförvanter till taxeringsfunktionärer — som mot ett arvode (år 1958) av fyra öre per deklARATION finsorterar deklARATIONERNA. Härigenom blir deklARATIONERNA snabbt uppsorterade, och tid vinnes å uppborgsverket för annat sorteringsarbete. DeklARATIONER, som tillhör andra distrikt, skall omgående överlämnas till uppborgsverket, och sorteringsarbetet skall vara färdigt den 25 februari.

Efterforskning av oklara fall verkställs av uppborgsverket, så långt dess avtrycksregister ger möjlighet. Fortfarande oklara fall överlämnas till länsstyrelsen för efterforskning.

Fullständig sortering av deklARATIONER, tillhörande rörelseidkar- och särskilda distriktet, verkställs av personal å uppborgsverket. I rörelseidkardistriktet uppdelas materialet på rotar och sorteras därefter i mantalslängdsordning med ledning i första hand av preliminärskattenummer och i andra hand av fastighetsbeteckning eller gatuadress.

Till ordförandena i rörelseidkardistriktet och särskilda taxeringsdistriktet överlämnas successivt så snart ske kan och senast den 5 mars samtliga deklARATIONER, vilka sorterats t. o. m. februari månads utgång. Omkring den 15 mars överlämnas deklARATIONER, som sorterats efter 1 mars. Därefter överlämnas i mån av tillgång deklaramaterialet veckovis.

Felsorterade rörelseidkardeklARATIONER skall av löntagardistriktet senast den 11 april överlämnas till uppborgsverket. Likaså skall felsorterade löntagardeklARATIONER av rörelseidkardistriktet senast den 11 april överlämnas till uppborgsverket. Efter nämnda datum verkställs inte någon ändring i längderna. Detta innebär, att rörelseidkardistriktet även kan komma att taxera person, som endast har inkomst av annan förvärvskälla än rörelse och som alltså rätteligen skulle taxeras i löntagardistrikt. Taxeringsnämnden i rörelseidkardistriktet noterar i sådant fall i taxeringslängden "Ej rörelse" för iakttagande nästa år. Men systemet innebär även, att ett löntagardistrikt kan få behålla ett rörelsefall men med anteckning i taxeringslängden "Rörelse" för iakttagande nästkommande år.

Kontrolluppgifter, aktieutdelningsuppgifter o. dyl. uppgifter sorteras helt av uppborðsverkets personal. I första hand bygger sorteringen på preliminärskattnummer. Materialet uppsorteras först i rotar. Härvid är värdefullt att ha tillgång till stora bord eller andra plana ytor, varå materialet kan utspridas, eller ock hyllfack, vari detsamma kan insorteras. Av utrymmes- och lämplighetsskäl har materialet för staden hittills uppdelats i två omgångar. För innevarande år kommer pärmar med upplägg för varje rote att användas. Inom rotarna sorteras materialet i ordning efter preliminärskattnumret, varigenom i stort sett mantalslängdsordningen framkommer. Vid påskrift av hjälpsnumret från mantalslängden göres nödiga justeringar i ordningsföljden.

Finsorteringen låter sig mycket enkelt göra, när man kan bygga på en nummerserie. Varje rote omfattar högst 3—4000 skattskyldiga, alltså högst 4 siffror. Vid sorteringen går man tillväga på följande sätt: Först sorteras uppgifterna på entals-siffran i grupper 0—9. Därefter lägges uppgifterna åter i en hög med 0-högen i botten, 1-högen ovanpå, därefter 2-högen o. s. v. Alltså sista högen 9-högen. Sortering sker därpå i olika grupper 0—9 efter 10-talssiffran. Uppgifterna lägges så i en hög med 9-högen i botten, därefter 8-högen o. s. v. med 0-högen överst. Sortering sker därefter på 100-talssiffran i grupper 0—9. Därefter lägges uppgifterna med 0-högen i botten o. s. v., och sortering sker sedan på 1.000-talssiffran. Man har ingen gång att göra med mer än 10 högar, varför arbetet inte kräver något större utrymme. Ett skrivbord är tillfyllest. En van sorterare utför arbetet med finsorteringen mycket snabbt.

Det material, som saknar preliminär-

skattnummer, påföres via kvarters- eller stadsägobeteckning hjälpsnummer efter mantalslängden. I vissa fall saknas sådan beteckning, men gatuadress kan vara angiven. I en del fall saknas varje adressbeteckning. I sistnämnda fall ordnas materialet i alfabetisk ordning efter vederbörandes namn. Den kamerala adressen antecknas därefter med ledning av avtrycksregistret. I förekommande fall tillställes vederbörande arbetsgivare cirkulärskrivelse med anhållan om adress eller göres förfrågan hos länsstyrelsen. God ledning vid efterforskning lämnar alfabetiskt ordnade ansökningar — med utläningar för sig — om debetsedel å preliminär skatt. Är kontrolluppgiften försedd endast med gatuadress, förvandlas denna till kvarter eller stadsäga. För sådant ändamål finns upprättade särskilda förvandlingstabeller, som tid efter annan omskrives. Till god hjälp vid sorteringsarbetet är även pärmar med alfabetiskt register.

Uppgiftsmaterialet överlämnas successivt till taxeringsnämnderna med början i slutet av februari och därefter i regel veckovis i mån av tillgång. Taxeringsnämnderna har att själva svara för insorteringen i deklarationerna.

Särskilt hyllfack finnes för andra lokala skattemyndigheter inom länet samt för alla länsstyrelser. Härigenom underlättas expedieringen i förekommande fall av taxeringsmaterial till nämnda lokala skattemyndigheter och till länsstyrelserna. Möjlighet finns att utbygga uppsorteringen till att omfatta även vissa lokala skattemyndigheter utom länet med vilka kommunikationen är livlig.

Allmänna synpunkter.

Den redogörelse, som här lämnats, tar sikte på förhållandena, sådana de gestal-

tar sig hos en speciell lokal skattemyndighet. Eftersom någon legal formbundenhet på området i stort sett inte föreligger, kan utformningen av arbetet självfallet variera högst avsevärt olika skattemyndigheter emellan. Skilda lokala och historiska skäl kan härvidlag inverka. Den princip, som här i staden ligger bakom sorteringsarbetet, är att mantalslängden byggs upp som underlag för taxeringsarbetet. Det dubbelarbete, som härav kan anses följa genom behovet av hjälpsnummer (om hänsyn togs till införandet hos taxeringsnämnden av definitiva nummer å deklARATIONERNA från taxeringslängden, vilket arbete för varje distrikt endast tager ett fåtal timmar i anspråk), har ansetts mer än väl kompenserat av den stadga, som taxeringsarbetet genom principens tillämpning ernår, och de fördelar i övrigt, som härigenom framkommer.

Mantalslängden för beskattningsåret är tidigare tillgänglig än taxeringslängden. En förtänksam taxeringsnämndsordförande kan i god tid före taxeringsarbetets början i mantalslängden införa diverse hjälppanteckningar, exempelvis om avdragsgilla skatter och folkpensionsavgifter, ränta å överskottsskatt och ev. å kvarstående skatt samt om folkpensionsförhållanden o. s. v. Med ledning av anteck-

ningar i mantalslängden om inflyttade personer kan på ett tidigt stadium förfrågningar hos lokala skattemyndigheter utom staden göras om avdragsgilla skatter o. dyl. Uppbördsverket har under senare år regelmässigt tillhandahållit taxeringsnämnderna uppgifter om åsatta taxeringsvärden, avsedda att ligga till underlag för beräkning av garantibelopp och skogsvårdsavgift. Dessa färdigställes under beskattningsåret och åsättes hjälpsnummer med ledning av mantalslängden. Genom att tidpunkten för mottagandet av taxeringslängdsstommen inte behöver avvaktas, kan denna hjälpsnumrering ske vid tidpunkt, som lämpar sig med hänsyn till de allmänna arbetsförhållandena. På liknande sätt tillhandahålles rörelseidkardistrikten och särskilda distriktet uppgifter om avdragsgilla skatter och om vissa andra förhållanden av betydelse för taxeringsarbetet.

Det förtjänar måhända anmärkas, att de skattskyldiga i rörelseidkardistrikten i debiteringslängden införes inte för sig som särskilda uppbördsdistrikt, utan i sin kamerala ordning, ehuru de upptages i särskild taxeringslängd för varje distrikt. Förfaringsättet, som ur flera synpunkter har fördelar, fungerar utmärkt.